

В статье проанализированы понятия «поликультурное образование», «поликультурализм», «целостная картина мира младшего школьника». Раскрывается роль поликультурного образования для формирования целостной картины мира младшего школьника.

Ключевые слова: поликультурное образование, поликультурализм, целостная картина мира младшего школьника, формирование у учащихся целостной картины мира.

The notions of the “multicultural education”, “multiculturalism” and “the full world view of the junior schoolchild” have been analysed in the article. The article emphasizes the importance of preparing students at the pedagogical higher educational establishments and forming the junior schoolchildren’s full world view.

Key words: multicultural education, multiculturalism, the full world view of the junior schoolchild, forming the junior schoolchildren’s full world view.

Юрченко М. П.,

викладач кафедри французької та німецької мов

*Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
аспірантка Київського університету імені Бориса Грінченка*

ІДЕЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ЗМІСТІ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ІСПАНІЇ

У статті розглянуто ідеї толерантності у змісті початкової школи Іспанії. Визначено поняття толерантності у розумінні іспанських вчених; проаналізовано зміст та процес виховання толерантності учнів у дусі гуманізму та взаємодії як важливий чинник становлення особистості у полікультурному суспільстві.

Ключові слова: толерантність, виховання толерантності, демократичні цінності, полікультурне суспільство.

У період докорінних суспільних перетворень, глобалізації та розвитку міжнародних відносин, загострення міжнаціональних і міжрелігійних конфліктів все більше набуває актуальності питання співіснування представників різних націй та релігій. Відповідно до цього активізується процес пошуку ефективних механізмів виховання дітей у дусі толерантності, визнання прав та свобод інших людей незалежно від їхньої національної, соціальної приналежності, поглядів, світосприйняття, способів мислення та поведінки. Тому важливого значення набуває вивчення європейського досвіду, насамперед полікультурної і демократичної Іспанії, де питання толерантності є одним із завдань державної політики у галузі виховання дітей і молоді.

Зважаючи на актуальність питання, розробкою методичних рекомендацій з формування толерантності у школярів займаються такі сучасні дослідники: В. Андрущенко, В. Кремень, В. Лекторський, Л. Сохань. Відомі психолого-педагогічні дослідження А. Асмолова, О. Вишневського, Л. Вишневської, В. Глебка, Т. Гончарук, Г. Дмитрієва, О. С. Матієнко, В. Оржеховської, А. Погодіної, А. А. Степанова, О. Сухомлинської та ін. Теоретичне обґрунтування сучасних підходів до виховання толерантності в Іспанії здійснено у працях іспанських науковців: Dñaz Agudo (Діас Агудо), С. Cabrera (К. Кабрера), R. Gil (Р. Хіль), R. Ortega (Р. Ортега), J. Sánchez (Х. Санчес), R. Vallego (Р. Вальєго).

Перш ніж розглядати зміст виховання толерантності у початковій школі Іспанії доцільно вивчити суть цього феномену у наукових дослідженнях іспанських вчених. У Словнику Королівської іспанської академії (La Real Academia Española) «толерантність» визначається як норма соціального життя, принцип людських взаємин, поведінки, готовність виявляти терпимість, поважати позиції і цінності інших людей, свідоме відмовлення від домінування, сприйняття різних форм вираження та самовиявлення, активна позиція, що формується на основі визнання прав та свободи людини. Толерантність є протиставленням фанатизму та догматизму.

Іспанський вчений Yarto (Ярто) визначає толерантність так:

- цінність, яка проявляється у поведінці людей, їхньому ставленні, співчутті, повазі до переконань, думок інших, що створює можливість проголошення толерантності і мирного співіснування між людьми;
- ознака особистісної зрілості, яка виявляється у вирішенні непорозумінь і розбіжностей шляхом діалогу, а також визнанням плюралізму та пошуку компромісу;
- гідна альтернатива єдності усіх членів суспільства, щоб віднайти суверенітет на національних засадах і побудувати демократію [8, 228–231].

У школах Іспанії метою виховання є допомога у розвитку в учнів здібностей, які допомагали б легко існувати у демократичному і полікультурному суспільстві, де співіснування неможливе без дотримання норм поведінки і етики. Тому вчителі і вихователі Іспанії звертають особливу увагу на розвиток толерантності учнів. Цей процес в Іспанії є системним, постійним і охоплює всіх учнів; повно і досить детально аналізує ступінь сформованості як негативних, так і позитивних якостей особистості, що формується. Вчителі звертають увагу

на наявність у дітей таких негативних якостей, як упередженість, зарозумілість, недовіра, егоїзм, зверхність, грубість у процесі комунікації, байдужість.

Досліджуючи зміст навчально-виховної роботи у початковій школі Іспанії, можна стверджувати, що він спрямований на оволодіння учнями демократичними цінностями, такими як: права людини, свобода, демократія, мирне співіснування, солідарність, бережливе ставлення до навколишнього середовища, індивідуальна відповідальність, толерантне ставлення до оточуючих. Щодо змісту освіти у початковій школі варто зазначити, що вона надає учням різнобічних знань. Вони вивчають іспанську мову і літературу, історію, географію, математику, співи, іноземні мови, соціальні науки тощо. Проте найбільше значення у вихованні толерантності має предмет «Людина і суспільство» (La ciudadanía y Los derechos humanos). Його мета полягає у розкритті можливостей учнів, а саме:

- розвиток власної гідності, любові, особистої автономії у відносинах з іншими людьми, а також уміння виступати проти насильства, стереотипів і забобонів;
- уміння користуватись моделями конструктивного і демократичного вирішення конфліктів;
- знання і прийняття стандартів сучасного життя, уміння діяти відповідно до них;
- визнання різноманітності й співіснування, прояв поваги до звичаїв і способу життя окремих осіб і груп населення, не лише своїх власних;
- розуміння, прийняття і власна оцінка основних прав і обов'язків, що випливають із Загальної декларації прав людини, Конвенції про права дітей і Конституції Іспанії;
- виявлення ситуації несправедливості і дискримінації, показуючи співчуття до людей і вразливих груп населення;
- уміння вирішувати конфлікти та попереджати насильство.

До того ж цей предмет включає три блоки:

I. Людина і міжособистісні відносини (виховання самостійності, відповідальності, оцінки власної ідентичності, емоцій, благополуччя, власних інтересів та інших, розвиток емпатії, людської гідності, визнання прав та обов'язків в освітньому середовищі, гендерних відмінностей);

II. Життя у спільноті (виховання цінностей демократичного суспільства: повага, толерантність, солідарність, справедливість, співпраця і культура миру та уміння діяти відповідно у сім'ї, школі, у спілкуванні з однокласниками, друзями тощо; уміння вести діалог для розв'язання конфліктів у стосунках з іншими; нести відповідальність за свої вчинки; поважати і сприймати соціальне, культурне і релігійне розмаїття);

III. Життя у суспільстві (соціальна взаємодія, уміння слідувати принципам, встановленим Конституцією Іспанії, підтримання порядку та відповідного культурного поведіння у місцях масового скупчення, бережливе ставлення до оточуючого середовища; громадянська активна позиція і солідарність в інтересах миру) [5; 6].

Отже, ця дисципліна сприяє формуванню у дітей цінностей та норм співіснування у демократичному суспільстві, вихованню свободи та толерантності, соціальної активності, відповідного ставлення до навколишнього середовища та людей.

Виховання толерантності у дітей початкової школи Іспанії передбачає створення необхідних психолого-педагогічних умов. Вони чітко визначені у працях іспанського дослідника Ускемеца (Uskamez):

- 1) заохочення до критичного мислення, що сприяє знаходженню аргументацій чи раціонального рішення, які підтверджують їх переконання у порівнянні з думками інших;
- 2) встановлення вчителем та учнями демократичного клімату в школі;
- 3) спонукання до діалогу як основи і ефективної форми толерантного виховання;
- 4) розширення знань про те, що є спільного з іншими людьми, надбання досвіду у взаємодії з іншими людьми, особливо шанобливе ставлення до їх традицій, культури, побуду, переконань тощо;
- 5) заохочення до взаємодії та співпраці з іншими, що дозволяє учневі поставити себе на місце іншого, активна участь у конфліктних ситуаціях у реальному житті інших людей;
- 6) поєднання процесу формування толерантної поведінки, доброзичливого ставлення та поваги до учнів [7].

Для досягнення поставлених цілей необхідні глибокі знання про толерантність, спонукання учнів до толерантної поведінки, а також певні навички розв'язання конфліктів. Вищезазначене є методологічною стратегією виховання толерантності особистості у школах Іспанії. Той самий дослідник стверджує, що для виховання і прищеплення цінностей необхідна відповідна методика для підготовки учнів до реальних вчинків, хоча таке завдання вимагає співпраці батьків та держави, створення відповідного середовища у школі.

На думку педагога і науковця Ортега, школа є центром співіснування, яким потрібно керувати, щоб формувати позитивні взаємини у колективі і перешкоджати негативній поведінці учнів. Далі автор зазначає, що до цього процесу мають бути залучені всі його суб'єкти (родина, викладачі, виховні інституції тощо). Таким чином, створюється взаєморозуміння між школою і сім'єю, демонструючи учням послідовне керування міжлюдськими стосунками на основі діалогу, співпраці і взаємного збагачення. У цьому контексті розроблено низку програм, які включають виховання толерантності: «Освітня програма застереження поганого поведіння між хлопчиками і дівчатками в класі»; «Співжиття є саме життя», «Регіональний план для розвитку шкільного співіснування в Мурсії», «Програма соціальної освіти в класі в Малазі», рекомендації діяльності «Служба підтримки учнів» [3; 8].

Отже, основні особливості виховання толерантності у початковій школі Іспанії полягають у системності, реалізуються на державному рівні у взаємодії всіх виховних суб'єктів суспільства: школи, сім'ї, соціальних служб, релігійних організацій тощо. Зміст початкової освіти орієнтований на формування загальнолюдських та демократичних цінностей (людська гідність, права людини, мирне співіснування, толерантність, законність, солідарність європейців, шанобливе ставлення до природи, особиста відповідальність.), де толерантності належить важливе місце у подоланні конфліктних ситуацій у соціумі. Протягом усього періоду навчання іспанські школярі отримують необхідні знання про сутність демократичних основ життя.

ДЖЕРЕЛА

1. *Валитова Р. Р.* Толерантность как этическая проблема : дисс. канд. философ. наук : 13.00.01 / Р. Р. Валитова. — М., 1997. — 160 с.
2. *Кисла А. О.* Механізми виховання толерантності у молоді в Україні / А. О. Кисла, М. В. Литвинчук // Єдність навчання і наукових досліджень — головний принцип університету : зб. наук. пр. / за заг. ред. В. П. Андрущенко. — К. : Вид-во НПУ М. П. Драгоманова, 2011. — С. 131—133.
3. *Матієнко О. С.* Виховання толерантності в ліцеях Франції / О. С. Матієнко // Педагогічні шляхи реалізації загальноєвропейських цінностей у системі освіти України : зб. наук. пр. / за заг. ред. Г. Є. Гребенюка ; М-во мистецтва і туризму України. — Х. : Стиль Іздат, 2005. — С. 163—169.
4. *Савич І. О.* Теоретичне підґрунтя проблеми толерантності в контексті загальноєвропейської політичної думки / І. О. Савич // Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. — К. : Вид-во НПУ М. П. Драгоманова, 2010. — С. 126—130.
5. Офіційний портал Міністерства освіти і науки Іспанії [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.mec.es
6. Органічний закон про освіту в Іспанії. Ley Orgánica de Educación. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.educacion.es>
7. Raimundo Castallo Calle. El Curriculum y la atención a la Diversidad en la etapas de la educación primaria, ESO en el marco de la Ley Orgánica de Educación // HEKADEMUS — Revista electrónica digital / n.6 Salamanca, 2010. — 27 P.
8. Ortega Ruiz, Pedro, Ramón Gil y ots., La Tolerancia en la escuela, ARIEL. — Barselona, 1996.

В статье рассмотрены идеи толерантности в содержании начальной школы Испании. Определено понятие толерантности в понимании испанских ученых; проанализировано содержание и процесс воспитания толерантности учащихся в духе гуманизма и взаимодействия как важный фактор становления личности в поликультурном обществе.

Ключевые слова: толерантность, воспитание толерантности, демократические ценности, поликультурное общество.

The article discusses the idea of tolerance in the content of elementary school in Spain. Determined the concept of the tolerance in the sense of Spanish scientists. Analyzed the content and the process of tolerance education of pupils in the spirit of humanism and cooperation as an important factor in the formation of identity in a multicultural society.

Key words: tolerance, tolerance education, democratic values, multicultural society.